

חולין קה

משה שווערד

1. רמב"ם יד החזקה - הלכות מאכלות אסורות פרק ט

(כו) מי שאכל גבינה או חלב תחלה מותר לאכול אחריו בשר מיד וצריך שידיה ידיו ויקנח פיו בין הגבינה ובין הבשר ובמה מקנח פיו בפת או בפירות שלועסן ובוולען או פולטן ובכל מקנחין את הפה חוץ מתמרים או קמח או ירקות שאין אלו מקנחין יפה: (כז) במה דברים אמורים בבשר בהמה או חיה אבל אם אכל בשר עוף אחר שאכל הגבינה או החלב אינו צריך לא קנוח הפה ולא נטילת ידיים:

2. שו"ע יורה דעה - סימן פט

(ב) אכל גבינה, מותר לאכול אחריו בשר, מיד, ובלבד שיעיין ידיו שלא יהא שום דבר מהגבינה נדבק בהם. ואם היה בלילה, שאינו יכול לעיין אותם היטב, צריך לרחצם. וצריך לקנח פיו ולהדיחו. והקינוח הוא שילעוס פת ויקנח בו פיו יפה, וכן בכל דבר שירצה, חוץ מקימחא ותמרי וירקא, לפי שהם נדבקים בחניכים (פי' מקום למעלה מבית הבליעה קרוב לשיניים) ואין מקנחים יפה. ואחר כך ידח פיו במים או בייין. במה דברים אמורים, בבשר בהמה וחיה. אבל אם בא לאכול בשר עוף, אחר גבינה, אינו צריך לא קנוח ולא נטילה: הגה - ויש מחמירין אפילו בבשר אחר גבינה (מרדכי בשם מהר"ם וב"י בא"ח סעיף קע"ג), וכן נוהגין שכל שהגבינה קשה אין אוכלין אחריה אפילו בשר עוף, כמו בגבינה אחר בשר. (וכן הוא בזוהר). ויש מקילין. ואין למחות, רק שיעשו קנוח והדחה ונטילת ידיים. מיהו טוב להחמיר:

3. ספר ים של שלמה - חולין פרק ח אות ו

[ו] דין אפילו אדם הנזהר בכל הפרישות אינו רשאי להחמיר על עצמו, למנוע אכילת בשר אחר גבינה, אם לא שבא מכשול לידו, [או] שהשיניים נקובים וקרוב לודאי שלא יוכל לנקרם, ומ"מ יוכל לצוות לבני ביתו, שלא יביאו לפניו ב' תבשילין אחד של גבינה ואחד של בשר בסעודה אחת, ובארנו דאחר שנסתם התלמוד אין להחמיר נגד התלמוד, זולת סיבה ותקלה שבא לידו, ובצירוף שמצינו נמי שהראשונים חכמי התלמוד נמי החמירו [על] עצמם בדבר ההוא: פיסקא (מרדכי סימן תרפ"ז) תשובות מהר"ם, ששאל אדוני, ששמע שאני נוהג שלא לאכול בשר בהמה וחיה אחר גבינה, ומקיל בבשר עוף, בימי חורפי הייתי מתלוצץ בבני אדם העושים כן, ואדרבה שרי לי מרי, היה נראה בעיני כמו מינות, עד שפעם אחת מסעודה לסעודה מצאתי גבינה בין השניים, גזרתי על עצמי להחמיר בבשר אחר גבינה, כמו גבינה אחר בשר, ואין בדבר זה כמו חולק על התלמוד, ולא כמוסיף שהוא גורע, דהא חזינן פרק כ"ה (ק"ה ע"א) דאמרי אנא להא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא, דאילו אבא [כי] אכיל בישר' כו', וכל חד מצי לאחמורי אנפשיה, לעשות משמרת, ובשר עוף אני מקיל, כי עוף וגבינה נאכלין באפיקורן (ק"ד ע"ב), ושלום, מאיר ב"ב ז"ל, ונראה בעיני, מאחר שכתב (מהר"ש) [מהר"ם] שהיה נראה בעיניו כעין מינות כו', א"כ משמע להדיא מי שלא בא לידו תקלה לא יכול להחמיר, והוי כמו מינות, ... אבל אחר שנסתם התלמוד, פשיטא שאין להחמיר נגד התלמוד, זולת סיבה ותקלה שבא לידו, בצירוף שמצינו שהראשונים נמי החמירו על עצמם, וכ"ש שנראה כמינות מי שלא רוצה לאכול בשר אפי' אחר תבשיל של גבינה:

4. שפתי כהן על יורה דעה - סימן פט

(יז) מיהו טוב להחמיר. ומהרש"ל שם קרא תגר על המחמירים שהוא כמו מינות ואמר דוקא מהר"ם שבא מכשול לידו פעם א' החמיר אבל מי שלא בא לידו תקלה לא יכול להחמיר ע"ש שאין דבריו מוכרחים ואדרבה בדברי מהר"ם שם משמע איפכא ע"ש ודוק:

5. ספר ים של שלמה - חולין פרק ח אות ו

ויש מחמירין על עצמם שלא לאכול בשר אחר גבינה בסעודה אחת (ב"י או"ח סימן קע"ג), לפי שכתב בספר הזוהר פרשת משפטים (קכ"ה ע"א) וז"ל, כל מאן דאכיל האי מיכלא דאתחבר כחדא, או בשעתא חדא, או בסעודה חדא, מ' יומין איתחזיא גדיא מקלסא בקלפוי לגבי אינון דלעילא, וסייעתא מסאבא מתקרבון בהדיה, וגרים לאתערא דינין בעלמא, דינין דלא קדישין, ואי אוליד בר באינון יומין אוזפין ליה נשמתא מסטרא אחרא דלא איהי קדישא עכ"ל...

• עיין דרכי תשובה פט:יד, יט [באכילת חלב ובשר בשבועות]

6. הרא"ש על חולין פרק שמיני - סימן ה

אמר רב חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה מותר לאכול בשר. אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב חסדא בשר של בין השניים מהו כלומר מי הוי כמעוכל כיון דנשתהה כל כך עד זמן סעודה אחרת וא"צ להסירו. קרא עליה הבשר עודנו בין שיניהם. אלמא כל זמן שהוא בין השניים שם בשר עליו ואסור לאכול גבינה עד שיסירו משם. אמר מר עוקבא אנא להא מילתא

13. ספר בנייתו בן יהודע על חולין דף קה/א

אנא להאי מלתא חלא בר חמרא. אף על גב דלשון זה לא נקטי ליה אלא על ענייני שמים ואזהרות השייכים לדברי תודה ומצותיה, נראה דגם זה חשיב בכלל עבודת שמים, כי מי שהוא חס על ממונו לשמרו שלא יתאבד הרי זה מכבד את השי"ת שנתן לו שפע זה, וכמ"ש לעיל בשם רבינו האר"י ז"ל הטעם שסיכן יעקב אבינו ע"ה עצמו לחזור על פכים קטנים, ובטעם שהצדיקים חביב עליהם ממונם. ועוד נראה דסייר נכסי בכל יומא מסיר מכשול מן פועליו ואריסיו שלא יגנבו ממנו, כיון דרואים איתו משגיה ומפקיה על ממונו הם יראים לגזול ולגנוב פן ירגיש בהם:

14. תפארת יעקב

שם חלא נחא מילתא חלא בר חמרא. נראה לי דסכוונה כי חין להחמיר ביותר רק לפי ערך חסידותו ופרישותו דטפי מיחוי כיוהרא לכך ה' מחלונן שחינו בגדר להחמיר כמו אכיו. ופנין חסני בסייר נכסי ג"כ סכוונה על דרך זה דאכיו לרוב חסידותו ה' ירא להכשיל משרתיו והי' חסייר נכסי כל יומא כדי שיהיו יראים לגנוב ולהפסיד ויעשו באמונה גס שלא יפסידו לאחרים לרעות בשדות אחרים דהפסידים חשודין על הגול לך ה' חסייר שני פעמים כל יום שיהיו יראים מפניו לעשות כחשקהו ושחולל ה' חסייר רק פעם אחת וגם זה חלו רק משום דחיל לטעמי' דמשכח איסמרא ולא מיחוי כיוהרא וסיינו דקאמר שחולל לטעמי' דאכיו ה' עושה מטעם חסידותו והוא לא ה' ראוי לזה רק מלד דמשכח איסמרא ולא הוי יוהרא דעושה לטובתו ככ"ל :

15. הערות מהרב אלישיב

חלא בר חמרא לגבי אבא דאילו אבא כי הוה אכיל בשרא. פי' ואם היה בכל הליכותיו נוהג כאכיו הרי שהיה נוהג גם בזה יהיה נחשב לבעל נפש. אבל הוא לא נהג בהם כמוהו והוי חלא וכו' ואף אם יחקה את אכיו וימתין, ישאר חלא וכו'.

16. חדושי הרשב"א על מסכת חולין דף קה/א

ואחרונים חובה. כלומר חובת שימור גופו, כדאמרינן לקמן (ע"ב) מה ראו לומר אחרונים חובה משום מלח סדומית שמסמא את העינים והלכך אין טעונין ברכה. ואם תאמר והא גמרינן לה בברכות פרק אלו דברים (נג, ב) מוהתקדשתם והייתם קדושים ודרשינן והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים אלו מים אחרונים, וכיון דנפקא לן מקרא ליבעו ברכה. תירץ הראב"ד ז"ל דהתם למברך וכשאכל דבר מזוהם, וכדאמרינן התם כשם שכהן מזוהם פסול לעבודה כך ידים מזוהמות פסולות לברכה...

17. הרי"ף על מסכת חולין דף לז/ב

אמ' רב יהודה בר רב היא מפני מה אמרו מים אחרוני' חובה, מפני שאדם אוכל אחר סעודתו מלח ויש בה מלח סדומית שמסמא את העינים, אמ' אביי ומשתכחא בי קורטא בכורא וכו' כדכתבינן לה במסכ' ברכו', ואפי' אם לא אכל מלח קבעו רבנן חוב' משום דמים ראשונים האכילו בשר חזיר מים אחרוני' הרגו את הנפש וכו':

18. שו"ע אורח חיים - סימן קפא - דין מים אחרונים:

- (א) מים אחרונים, חובה:
- (ב) מים אחרונים אין נוטלים על גבי קרקע אלא בכלי, מפני רוח רעה ששורה עליהם; ואם אין לו כלי, נוטל ע"ג עצים דקים וכיוצא בהן; (ג) אין נוטלין בחמין שהיד נכוית בהם, מפני שמפעפעין (פי' מבעבעין מלשון שחין אבעבועות) את הידים, ואין מעבירין את הזוהמא: (ד) א"צ ליטול אלא עד פרק שני של אצבעות: (ה) צריך שישפיל ראשי אצבעותיו למטה, כדי שתירד הזוהמא:
- (ח) י"א שמים אחרונים אינם צריכים נגוב; ולהרמב"ם מנגב ואח"כ מברך:
- (ט) מים אחרונים נוטלים בכל מיני משקים:
- (י) יש שאין נוהגים ליטול מים אחרונים; ואפי' לנוהגים כן, אדם שהוא אסטניס ורגיל ליטול ידיו אחר הסעודה לדידיה הו' ידים מזוהמות וצריך ליטול ידיו קודם ברכת המזון:

19. מהרש"א על חולין דף קה/ב

מאי איעבד כו'. יש לפרש דלא הות ידעה דאמרו אינהו מלתא ותלתה הדבר משום דלא מקנח לכו בחספא כו' ועויל"ל שהספינה היתה יכולה מיהת מעיקרא לאוסרו בכישוף ואינהו אמרו מלתא ושריוה אבל לרב חסדא ולרבה להזיק לעצמה לא היתה כלל יכולה להם משום דלא מקנח כו':

20. שפת אמת על שבת דף פא/ב

ברש"י ד"ה אמרו אינהו מילתא ע"י שם טהרה. לכאורה משמע מדבריו דדברי כשפים אסור לעשות אף להציל עצמו. ואפשר הכא שאני כיון דהיו יכולין להציל עצמם ע"י שיתנו רשות להכניס אותה לספינה כדמשמע דמשו"ה אסרתה לארבא. ואם היו מכניסין אותה היתה מבטלת הכשפים. וי"ל עוד כוונת רש"י דלכאורה קשה מה אמרה מאי איעביד לכו כו' הלא הועיל' בכשפי' [לאסור הספינה. והא דאמרו אינהו מילתא ושריוה אינו דבר חידוש] דגם במקום שמועילים ודאי ע"י כשפים אחרים יכולין לבטל אותם. לכן פ"י שהתירו הספינה ע"י שם טהרה ובמקום שהכשפים מועילים אפשר דאין שם מועיל לבטל אותם כדאמר' בגמ' בסנהדרין (ס"ז.) למה נקרא שמן כשפים שמכחישין פמליא של מעלה אך זה דוחק דמסתמא ודאי יש שמות הקדושה שמועילין לכל דבר ועי' ברש"י חולין ק"ה ע"ב שפי' כן שהיו בקיאים בדבר הכישוף ועשו להציל עצמן והביא בשם איכא דאמרי שהי' ע"י שם]:

21. תוספות תענית דף ח/ב

אלא בדבר הסמוי מן העין שנאמר יצו ה' וגו' - תימה דאמרין פרק כל הבשר (חולין דף קה:) גבי הני שקולאי דדרו חביתא דחמרא בעו לאתפוחי אותבוהו תותי מרזיבא פקע חביתא ומפרש שם בשביל השד שהיה שם עד דאכפייה מר בר רב אשי לשד לשלם אמר ליה שידא למר בר רב אשי ליקבע לי מר זימנא דאיזיל ואשלם קבע ליה זימנא כי מטא זימניה איעכב ואמר ליה אמאי לא אתית בזמנך אמר ליה כל מידי דצייר וחתים וכייל ומני לית לן רשות למישקל מיניה אלמא בדבר המדוד והמנוי לית ליה רשות למשקל מיניה ובדבר הסמוי אית ליה רשות דלא קשה מידי דהא דקאמר התם היינו טעמא דלית להו אלא בדבר הפקר ולא דבר דכייל ומנוי או צייר וחתים היינו בשביל דאין ברכה מצויה בהני ולית בהו דבר הפקר והאי דבעלים נינהו אלא בדבר הסמוי והיינו מטעם דהברכה מצויה בדבר הסמוי ומה שמתרבה בשביל הברכה אית להו רשות למישקל בסמוי דהיינו כמו הפקר שאין לשום אדם זכות בן אי נמי הכא מיירי בדבר המנוי והמדוד בלא צייר וחתים ובהא אית להו רשותא והתם מיירי במדוד ומנוי וכייל וצייר וחתים ובהא לית להו רשותא:

22. שפת אמת על תענית דף ח/ב

בגמ' אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי כו', נראה הטעם דדרך הנס להיות בהסתר כי אין הטבע משתנה בפרהסיא, ומה"ט ניחא מה דמקשין התוס' הלא המזיקין שולטין בדבר הסמוי שאינו נמנה כו' דאידי ואידי חד טעמא היא שגם הנזק שאינו ע"פ הטבע אינו בפרהסיא, ות"י התוס' דחוק לכאורה דבמה שהי' הברכה יהי' אח"כ נזק ע"י המזיקין הלא כ' ברכת ה' כו' ולא תוסיף עצב ותו דאטו לא יהי' דין גזילה במה שניתוסף ע"י הברכה הא ודאי זוכין בו הבעלים ואמאי כ' התוס' דהוי כמו הפקר, גם ת"י ה' בתוס' צ"ע, וגם רש"י לא פ"י כן התם ע"ש והנלע"ד כתבתי: